

GARD VAN WEGBERG

SCHILDERIJEN

John van Cauteren

Voorflap

De vlinder

*In een onbesuisde beweging
raakte de vlinder mijn hoofd.
Even schrok ik er van.
Dansend onder de bomen
vervolgde hij zijn schijnbaar
stuurloze vlucht.
Hier en daar deed hij een bloem aan,
steeg dan weer pijlsnel omhoog
om even snel weer van richting
te veranderen. Hij leek wel
dronken. Z'n doorzichtige
bijna witte vleugels applaudisseerden
vrolijk. Hij vierde feest
in z'n eentje en je vroeg je af
waar zijn thuis zou zijn. Had hij
wel familie? 'n Hele tijd
heb ik hem gevolgd, van struik
tot struik, van bloem tot bloem.
Hij boeide mij erg. Zijn uit-
gelatenheid was aanstekelijk,
gaf glans aan deze zomerse dag.
Maar dan met een zwierige buiteling
vloog hij over de muur en
was uit m'n leven verdwenen.*

Voorwoord

Het echtpaar Gard en Gonny van Wegberg-Hootsmans is in 2006 verhuisd van hun oude woning aan de Biest naar een modern appartement aan de Louis Regoutstraat. Op verzoek van de kunstenaar is gedurende de verhuizing en inrichting de gehele ateliercollectie tijdelijk opgeslagen in het depot van het Gemeente museum Weert. Voordat de collectie weer naar de familie terugging heeft het echtpaar Van Wegberg advies gevraagd over het verdere beheer van de schilderijen. De conservator van het museum en dhr. Frans Hovers, oud bestuurslid van het museum, hebben toen de collectie bestudeerd en diverse selecties gemaakt. Toen is een 38-tal schilderijen afgezonderd die in artistiek opzicht de top van deze collectie vormen. Ze zijn tevens een goede doorsnede van het totale geschilderde oeuvre van Gard door de tijd heen, met een nadruk op de laatste 20 jaar.

In goed overleg heeft het echtpaar van Wegberg besloten deze collectie te schenken aan het Gemeentemuseum Weert. Het museum is zeer verheugd met deze genereuze geste, want samen met de al aanwezige werken van Gard, onder andere uit oud gemeentebesit en franciscaans bezit, beschikt het museum nu over een zeer hoogwaardige collectie die het gehele scheppende werk van Gard van Wegberg omvat.

Namens de Gemeente Weert bedank ik op deze plaats het echtpaar van Wegberg-Hootsmans voor deze kostbare gift, die een waardevolle aanvulling is op het gemeentelijke openbare kunstbezit.

Weert, 2008

H.W.J.Coolen

Wethouder Gemeente Weert

GARD VAN WEGBERG

Een schilder in stilte en verwondering

Jeugd en opleiding

Gard van Wegberg werd in 1921 te Weert geboren als telg van een ondernemersfamilie die jaren lang een machinefabriek leidde. De fabriek was gelegen op de hoek Biest / St. Franciscuslaan. Gard, de oudste zoon in het gezin, kreeg een uitstekende opleiding op het franciscaanse gymnasium in het Brabantse Megen. Daar werd zijn belangstelling voor de kunst aangewakkerd door pater Lactantius Engelbrechts, een bekende franciscaanse kunsthistoricus. Deze bracht hem de liefde voor de Italiaanse renaissance en de Vlaamse primitieven bij. Vanwege de oorlog moest hij echter noodgedwongen zijn opleiding afbreken. Het was de bedoeling dat hij zich verder zou ontwikkelen tot werktuigbouwkundig tekenaar. Hij werkte enkele jaren in de fabriek van zijn vader. Maar het artistieke bloed kroop waar het niet gaan kon en daarom volgde hij tussen 1945 en 1947 de docentenopleiding voor de akte tekenen aan de Academie voor Beeldende Kunsten in Tilburg. Maar al snel bleek zijn grote voorkeur voor het schilderen. Hij werd toegelaten tot de kunstacademie van Antwerpen maar kon niet aan voldoende geld komen om deze studie te betalen. Vandaar dat hij zich inschreef bij het in 1947 opgerichte Beeldend Instituut te Roermond waar hij les kreeg van de schilders Leo Franssen, Jules Rummens, Piet Schoenmakers en Joep Thissen. De lessen werden gegeven in de oude ateliers van Cuypers (nu het Stedelijke Museum Roermond). Gard kreeg ook les in boetseren.

In 1950 beëindigde Gard zijn opleiding in Roermond. Hij maakte reizen naar Noorwegen, Frankrijk, Spanje en Italië. Vooral in Frankrijk verbleef hij soms meer dan een half jaar. Ook bezocht hij musea in Londen, Rome, Tunis, Moskou en Sint Petersburg.

Invloed van Jean Adams

Het moge duidelijk zijn dat de keuze voor het kunstenaarschap in zijn familie en directe omgeving niet werd aangemoedigd. Toch koos Gard met overtuiging voor deze moeilijke weg omdat hij nu eenmaal niet anders kon. Schilderen was en is zijn grote passie, zijn leven. Niet louter een vak als vele anderen. Zo verruilde hij een zekere toekomst in het familiebedrijf voor een onzekere toekomst als vrij kunstenaar.

Hij exposeerde en kreeg opdrachten. Hij reisde veel, vooral naar Frankrijk waar hij veel tekende. De schetsen werden thuis uitgewerkt tot schilderijen. De schilderijstijl stond onder invloed van wat we de Limburgse school kunnen noemen. Figuratieve schilderijen gemaakt in een door Frans impressionistische invloeden gekenmerkte, losse schilderijstijl. Mooie voorbeelden uit deze periode zijn het portret van zijn moeder uit 1954 (cat. nr. 1) en *De kerk van Neeritter* (collectie Gemeentemuseum Weert) uit 1957.

Vanaf 1956 gaat Gard samenwerken met de priester-schilder Jean Adams, die werkt en woont in de Fuus in Ell. Adams introduceert hem bij potentiële opdrachtgevers en zo kan de jonge kunstenaar zich verder ontplooiën. In 1956 huwt Gard met Gonny Hootsmans en gaan ze wonen bij Jean Adams in Ell. Adams heeft een grote invloed op Gard van Wegberg. Zo komt Gard in de Fuus in aanraking met bekende collega's zoals Mathieu Wiegman en Jan Wiegers, en wordt er gediscussieerd met

kunstenaars, acteurs en hoge clerici. Het werk van Gard van Wegberg is zeer veelzijdig. Hij ontwerpt glas-in-loodramen (uitgevoerd in de ateliers van Mestrom te Bunde en later bij Flos in Steyl), maakt wandschilderingen en ontwerpt beelden en reliëfs van geglazuurd ceramiek, een bij uitstek Limburgs materiaal. Dit werk werd veelal verwaardigd in de ateliers van Tegula in Tegelen. Ook daar kwam hij andere kunstenaars tegen zoals Rob Stultiens en Harry Op de Laak.

Het werk van Gard uit deze periode is geheel doordrenkt van de stijl van Jean Adams. Zelfs zo zeer, dat velen vreesden dat de voorheen zo virtuoze schilder zou kunnen afglijden tot een epigoon van Adams en door hem artistiek verstikt zou worden. Voorbeelden van deze stijlperiode zijn het krachtige zelfportret uit omstreeks 1957 (cat. nr. 2) en de H. Elisabeth uit 1958 (cat. nr. 3).

Op aandringen van Adams die in zijn tijd zeer was geïnspireerd door Cezanne, trok Gard met zijn gezin in 1961 en in 1963 drie maanden naar Zuid Frankrijk, in de buurt van Aix en Provence. Terug in Ell werkte hij de indrukken die hij daar opdeed uit tot een serie landschappen die eind 1961, begin 1962 op tentoonstellingen in Ell en Weert te zien waren en daar zeer goed werden ontvangen. Met deze reeks begon de ontwikkeling van een eigen stijl die gekenmerkt kan worden door de begrippen, eerlijk en waarachtig, stilte en meditatie, gewetensvol, helder en doorwerkt.

Werken in vrijheid en zoeken naar de eigen stijl

Na 8 jaar op de Fuus te hebben gewoond en gewerkt werd het tijd dat Gard zich niet alleen artistiek maar ook fysiek van Adams losmaakte. Hij trok met Gonny in 1965 naar een boerderij in Nederweert, vlakbij de grens met Weert. Hij geniet duidelijk van de vrijheid die hij daar heeft en ontwikkelt zich snel. Hij was ook vanaf 1967 werkzaam als docent boetseren, tekenen en schilderen aan de Stichting Vrije Uren te Weert (momenteel onderdeel van het RICK).

In zijn stijl is duidelijk te zien dat Gard via invloeden van het kubisme en het expressionisme (cat. nrs 4-7) steeds meer neigt naar de abstractie.

Duidelijk is dat hij nog zoekt naar zijn eigen handschrift en kleurgebruik.

Hoewel hij zelf zegt dat COBRA aan hem voorbij is gegaan laten sommige schilderijen toch zien dat hij er wel kennis van heeft genomen (cat. nrs 5-6). Het heeft in ieder geval geen blijvende invloed gehad.

Hoewel hij de figuratie (nog) niet los laat, worden in de tweede helft van de jaren '70 de werken steeds abstracter. Voorbeeld uit deze periode is het werk *Optocht der krijgers* uit 1978 (Collectie Gemeentemuseum Weert).

In twee werken uit 1979 zien we dat beide vormen naast elkaar bestaan (cat. nrs. 8-9). In *Spes* is heel duidelijk nog de vorm van een Moeder met Kind (Madonna) te herkennen. *Panta Rhei* is geheel abstract.

Steeds meer laat hij de figuratieve elementen weg tot hij vanaf de jaren '80 alleen nog maar puur abstracte schilderijen maakt. Van Baerlestraat uit 1980 (cat. nr. 10) is daarvan het vroegste voorbeeld uit deze collectie.

In 1984 betreft het gezin van Wegberg een huis aan de Biest, vlak bij de ouderlijke woning van Gard. Net buiten de stad, maar rustig gelegen met een mooie eigen tuin en een klein en eenvoudig atelier waarin hij in alle rust kan werken. Hier komt zijn kunstenaarschap tot volle wasdom.

Inspiratie

Zijn inspiratie vindt Gard overal en nergens. In de tuin, in de natuur van vele landen en vooral Frankrijk, in zijn geloof, in de mens, "Ik schilder niet de mooie dingen die ik ervaar, maar de belangrijkste en dat is uiteraard zeer persoonlijk." Wat Gard vooral interesseert zijn dingen waar de tijd overheen is gegaan. Die een huid, een patina hebben gekregen. "Na een aanvankelijke levendige opzet ondergaan de kleuren een groeiproces. Ze versterven, maar krijgen de kans ook weer op te bloeien, maar dan doorleefd en gerijpt. Zoals ik ze ontmoet op oude verweerde muren en op de stammen van versleten bomen. Ik zoek naar dingen waar het leven overheen is gegaan." Zo ligt de oorsprong van het doek Van Baerlestraat (cat. nr. 10) uit 1980, een lievelingswerk van de schilder, in het moment dat Gard en Gonny door die betreffende Amsterdamse straat liepen en Gard getroffen werd door het wegdek met "een waar lijnen- en kleurspel van elkaar overlappende bitumen- en asfaltlagen. Op hetzelfde moment ging mijn fantasie aan het werken. Ik zei tegen mijn vrouw: Dat wil ik schilderen. De volgende dag ben ik er meteen aan begonnen. Ook hier werd ik gegrepen door iets waar het leven zo zichtbaar overheen gegaan was. Hier hadden mensen gewerkt en gezweet "Dit was het wat mij trof".

Eigenlijk schildert Gard het leven zelf, en meer bijzonder, zijn eigen leven. Dat leven was niet altijd even gemakkelijk. De maatschappelijke positie van een kunstschilder in Nederweert / Weert ging zeker in de periode tussen 1950 en 1980 niet altijd over rozen. Gelukkig bleven Gard en Gonny grote dramatische situaties bespaard. En dat weerspiegelt zich in zijn schilderijen waar altijd een zekere harmonie en rust heerst. Juist omdat Gard vooral zijn eigen emotionele leven weergeeft heeft hij weinig prikkels van buiten nodig. "Men heeft maar weinig thema's nodig om een leven lang te kunnen schilderen."

De titels van de werken die Gard zijn "kindjes" geeft na de geboorte hebben vooral voor Gard een betekenis. Ze verwijzen naar situaties die hij heeft beleefd, plekken waar de inspiratie ontstaan. Maar de titels helpen de toeschouwer op geen enkele manier verder bij het lezen van de schilderijen. Uiteindelijk spreekt het schilderij toch voor zichzelf.

De poëet

De schilderijen van Gard vanaf de jaren '80 zou men kunnen omschrijven als lyrisch abstract werk. Het is geschilderde muziek, of toepasselijker nog, geschilderde poëzie. Dat is niet zo vreemd, omdat Gard naast het schilderen ook altijd veel gedichten heeft geschreven.

EMMA

*Enkele jaren is zij oud,
blij is haar lach.
Soms is zij stout,
maar dat mag.
Haar woordjes vormen zinnen,
kleine ontdekkingen
om 'n leven te beginnen
met een hartje van goud
en ogen stralend als 'n zomerdag.*

*Alles is van haar,
haar wereldje kent nog geen grenzen.
maar zij zal nog leren
wat mag en wat niet.
Spelend leren leven
van wat zij ziet
bij die mensen die om haar geven.
Alles moet nog gebeuren,
buiten dreigt gevaar,
nog veel gesloten deuren
waar achter het leven wacht.
Liefde en geduld
maken haar tot 'n mens.*

Maar gelukkig: zij lacht.

Abstracte composities

Hoewel de werken abstract zijn, wordt er veelal wel ruimte gesuggereerd.

De werken zijn niet plat. Het omgaan met licht maakt dat er ruimtelijke vormen ontstaan die lijken te bewegen in een ons onbekend poëtisch universum. Harry Tillie omschreef dat als volgt: “binnen de abstractie is plaats voor suggestieve ruimte, die ontstaat door het op een picturale wijze omgaan met licht. “ Dat maakt de schilderijen boeiend om naar te blijven kijken.” Paul Haimon schreef eens over Gard: “Hij is een wat contemplatieve figuur, een bedachtzame zoeker die toch wel buien heeft van durf en uitbundigheid. Maar hij beheerst zijn zaak, de compositie loopt hem niet uit de hand.”

Werkwijze

Gard werkt met tussenpauzes heel lang aan een schilderij en soms pakt hij een oud werk uit de voorraad op omdat het hem inspireert tot nieuwe oplossingen en nieuwe ideeën. Soms werkt hij wel aan acht schilderijen tegelijk en duurt het enkele jaren voordat een schilderij definitief aan de signatuur toekomt (zie cat. nrs. 13-15, 27, 29-31 en 35). Op de achterzijde van het schilderij heeft hij soms bijgehouden wanneer hij er aan heeft gewerkt.

Het abstracte werk komt vooral associatief tot stand. “Een schilderij ontstaat tijdens het werken” zegt Gard daarover. “Soms heb ik wel een idee, een concept in mijn hoofd. Er ligt een schetsje, een vakantiefoto waar ik dan iets mee kan doen. De meeste keren weet ik eigenlijk niets. Ik begin ergens kleuren op te zetten en dan ben ik zelf benieuwd naar waar ik uitkom. Het is echt een avontuur. Je kunt er moeilijk een omschrijving aan geven of het moet zijn: non figuratief. Een non-figuratief schilderij stelt andere eisen dan een werk naar de natuur. Je moet voortdurend zoeken, experimenten met materialen. Ik probeer met kleuren duidelijk te maken wat een dichter doet met woorden en een musicus met klanken. Het resultaat is voor mij vaak even verassend en onvoorspelbaar als voor de toeschouwer”. Zo ontstaan schilderijen met diepe, verzadigde kleuren, grondig doorgewerkt, met een indrukwekkende schilders huid. Schilderijen die zijn doorleeft en een innerlijke diepte hebben. Daarbij maakt hij gebruik van paletmessen, penselen en soms ook gewoon zijn vingers. Volgens de kunstenaar zelf verliep zijn dagindeling net zo rustig als zijn stijlontwikkeling. In de ochtend moest hij eerst wat “rommelen”, genieten van de tuin, wat lezen, klassieke muziek beluisteren of een wandeling maken. Pas na de lunch

begon hij dan te schilderen. Een paar uur per dag. En in stilte. Slechts af en toe doorbroken met de muziek van een Frans Chanson.

Opvallend aan de werken uit de jaren 2005-2006 is dat ze in schilderstijl steeds "grover" worden. Dat is vooral zichtbaar bij de laatste werken uit de collectie (cat. nrs. 37-38). Ruim 50 jaar schilderservaring samengebald in twee kloeke werken. Het zijn ferme slotmaten van een lange symfonie vol van intensief leven en schilderen.

Epiloog

Medio 2006 verhuisden Gard en Gonny naar een ruime flat aan de Louis Regoutstraat in Weert. Het atelier werd opgeruimd, de voorraad kunstwerken geschoond. De tijd van het grote scheppen is nu voorbij. Maar dat wil niet zeggen dat Gard helemaal stopt. Zolang hem dit fysiek mogelijk is zal hij blijven schilderen, maar nu op kleinere schaal.

In een hoekje van de woonkamer, naast het grote raam, staat de ezel op een stuk linoleum. Daar werkt Gard nog intiemer dan hij gewend was. Tot hij er bij neervalt. Hij kan het schilderen nu eenmaal niet laten!

Colofon

Tekst

Drs. John van Cauteren

Gedichten

Gard van Wegberg

Fotografie

Cor Damhuis

Vormgeving

Anne Halfers

Druk

Oplage

450 exemplaren

ISBN 978-90-71637-12-4

Uitgave Gemeentemuseum Weert

LOGO GEMEENTE WEERT

C Gemeentemuseum Weert. Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijk toestemming van de uitgever.

Achterflap

Hommage aan Eugene Brands

*De grote kleine man is gestorven,
zijn handen rusten uit.
Vanuit zijn eigen wolken
kijkt hij ons aan.
Lang blijf ik naar hem kijken
en bewonder de grootheid van zijn werk.
Zijn kleuren dwingen mij
lang te staan
en te ondergaan
wat hem een leven lang
heeft beroerd
in het diepst van zijn gemoed.
Wolken die een wereld beelden
breken uit hun houten lijsten
en treffen mij diep in het bloed.
Groot en sterk
en vol gloed
blijven zij leven.
Een leven veel langer
dan dat van de grote kleine man.*

Bij het donkere schilderij

Het verdronken land II

*Zompig ligt het verdronken land
onder een grauw wolkendek.
Gejaagd door de harde westenwind
rollen de wolken in een breed front
richting Westerschelde.
Nat en onbegaanbaar is de grond,
fel slaat de wind in het gezicht
van de wandelaar op de dijk,
zijn ogen door regenvlagen bijna dicht.
De meeuwen drijven in hun vlucht
met gestrekte vleugels.
Hun luid gekrijs vult de lucht.
Kronkelend zoekt het water
zijn weg door de natte schorren.
Het is een kille herfst dag deze 1e december.
De natuurkrachten zingen uit alle macht.
Indrukwekkend is het wel,
het verdrongen land van Saeftinge.*